

Criteria voor overdraagbaarheid & toegankelijkheid van technologie (tools en/of software)

8 april 2024, v1.0

Binnen de proeftuintrajecten van het programma dibu kan het voorkomen dat er **materialen** en **technologie** worden ontwikkeld. Deze kunnen een doel op zich zijn (er wordt iets ontwikkeld dat er nog niet is), maar ook ondersteunend zijn aan andere doelstelling (technologie die nodig is om een effect te kunnen bereiken). Over materialen spreken we wanneer het fysieke producten betreft (bijvoorbeeld een kaartspel). Over technologie spreken we wanneer het digitale tools of software betreft (bijvoorbeeld een online platform).

Voor beide geldt dat het vanuit het programma dibu een voorwaarde is dat deze ontwikkelde (ondersteunende) en vanuit het programma gefinancierde materialen en technologie overdraagbaar en schaalbaar zijn¹. Hiervoor zijn dus al schaalbaarheidscriteria vastgesteld (zie de voetnoot), maar die verdienen een extra uitleg. De overdraagbaarheid kan namelijk betrekking hebben op het gebruiksrecht (bijvoorbeeld een inlog of gebruik op basis van een licentie) en/of het technisch overnemen van het product (bijvoorbeeld wanneer deze middels een Creative Commonslicentie beschikbaar worden gesteld)².

Je merkt hierin al een onderscheid tussen *overdraagbaarheid* en *toegankelijkheid*.

Overdraagbaarheid gaat dan meer over een technische overdracht, het verkrijgen van eigenaarschap en de voorwaarden die daarbij horen. Toegankelijkheid betreft het kunnen gebruiken van materialen of technologie, waarbij de ontwikkelaar/producent/leverancier³ eigenaar blijft en er afspraken wordt gemaakt om dit te kunnen realiseren.

¹ In de huidige aanvraagformulieren benoemen we dit in de bijlage ‘Schaalbaarheidscriteria’. Hierin worden vervolgens benoemd:

1. Open source / Creative Commons CC-BY4.0 (door andere bibliotheken vrij om te hergebruiken)
2. Moet voldoen aan privacywetgeving en aan securitybeleid eigen organisatie
3. Minimaal 3 jaar hosting (kosten van de aanvrager)
4. Handleiding hoe andere bibliotheken van de applicatie/dienst gebruik kunnen maken binnen hun eigen organisatie (en die aanpassen voor eigen gebruik)
5. Back-up van de dienst (applicatie en data) Schaalbaar: het moet mogelijk zijn om de dienst te laten groeien (aantal gebruikers, aantal configuraties etc.).
6. Tips om de websites <https://www.forumstandaardisatie.nl/beslisboom/beslisboom-open-standaarden> en <https://www.bibliotheeknetwerk.nl/digitaal-burgerschap/bouwsteen-netwerk-beleid/digitale-spoelkeuken> te raadplegen.

² <https://creativecommons.nl/uitleg/>

³ In dit document gebruiken we het begrip ‘ontwikkelaar’

Voor opgeleverde technologie van de financieringsregelingstrajecten stellen wij een aantal mogelijkheden voor. Die worden uitgesplitst in:

1. de relatie tussen ontwikkelaars;
2. de relatie tussen ontwikkelaars en eindgebruikers.

De relatie tussen ontwikkelaars

Er zijn verschillende manieren waarop een ontwikkelaar een product beschikbaar kan stellen. In het kader van het programma dibu gaat het dan meestal om een bibliotheek die interesse heeft om van een (door het programma dibu financieel ondersteunde) tool gebruik te maken en daarvoor óf zelf ontwikkelkracht in huis heeft, óf daarvoor een partij inhuurt. Het vraagt daarmee altijd om een financiële bijdrage van de geïnteresseerde bibliotheek. Deze variant zal daarom niet vaak voorkomen, maar niet onmogelijk zijn. De ontwikkelaar kan op verschillende manieren (kennis over) technologie beschikbaar stellen:

De ontwikkelaar maakt gebruik van open-source licenties, waarbij de broncode vrij beschikbaar is

Elke andere geïnteresseerde ontwikkelaar kan gebruik maken van dat wat ontwikkeld is en stelt het onder dezelfde voorwaarden ook weer kosteloos beschikbaar voor anderen. Er is sprake van een gedeeld eigenaarschap.

Dit model heeft de voorkeur voor het programma dibu.

De ontwikkelaar maakt het mogelijk dat via API's (Application Programming Interfaces) de integratie in andere applicaties mogelijk wordt

Elke andere geïnteresseerde ontwikkelaar kan gebruik maken van dat wat ontwikkeld is, maar het eigenaarschap blijft liggen bij de oorspronkelijke ontwikkelaar. API's zijn voornamelijk bedoeld om verschillende softwaretoepassingen met elkaar kunnen communiceren.

Dit model past binnen de kaders van het programma dibu (wanneer de looptijd van hosting minimaal drie jaar is)

De ontwikkelaar stelt softwareontwikkelingskits (SDK's) beschikbaar die tools en bibliotheken bevatten voor het ontwikkelen met het product

Elke andere geïnteresseerde ontwikkelaar kan gebruik maken van dat wat ontwikkeld is, maar het eigenaarschap blijft liggen bij de oorspronkelijke ontwikkelaar. Het belangrijkste verschil met API's is dat een SDK een uitgebreidere toolkit biedt voor ontwikkeling, inclusief API's.

Dit model past binnen de kaders van het programma dibu (wanneer de looptijd van hosting minimaal drie jaar is)

De ontwikkelaar organiseert hackathons of community-events om het gebruik van het product te stimuleren en feedback van ontwikkelaars te verzamelen

Om bovenstaande drie varianten onder de aandacht te brengen kan een ontwikkelaar activiteiten organiseren.

Dit model past binnen de kaders van het programma dibu.

De relatie tussen ontwikkelaars en eindgebruikers

Voor de projecten binnen het programma dibu zal in de meeste gevallen sprake zijn van een relatie tussen een ontwikkelaar van een bepaalde technologie en de mensen die daarvan gebruikmaken. Die laatste groep kan bestaan uit de bezoekers van een bibliotheek, de medewerkers ervan, maar ook derden. De gebruikers kunnen op verschillende manieren gebruikmaken van de toepassing. De ontwikkelaar kan dat op verschillende manieren mogelijk maken:

De ontwikkelaar geeft betaald toegang tot product

De ontwikkelaar blijft eigenaar. Gebruikers betalen om de dienst te kunnen gebruiken. De looptijd is afhankelijk van wat de ontwikkelaar bepaalt.

Dit model heeft niet de voorkeur voor het programma dibu.

De ontwikkelaar geeft gratis toegang tot product

De ontwikkelaar blijft eigenaar. Gebruikers hoeven geen geld te betalen om de dienst te kunnen gebruiken. De looptijd is afhankelijk van wat de ontwikkelaar bepaalt.

Dit model past binnen de kaders van het programma dibu (wanneer de looptijd van hosting minimaal drie jaar is)

De ontwikkelaar draagt het product over (betaald)

De ontwikkelaar stelt zijn dienst beschikbaar om over te nemen. Hiervoor wordt een eenmalig bedrag in rekening gebracht. De afnemer is vervolgens in staat om de dienst naar eigen behoeven en inzicht aan te passen of door te ontwikkelen.

Dit model past binnen de kaders van het programma dibu (wanneer de looptijd van hosting minimaal drie jaar is)

De ontwikkelaar draagt het product over (gratis)

De ontwikkelaar stelt zijn dienst beschikbaar om over te nemen. Hiervoor wordt geen bedrag in rekening gebracht. De afnemer is vervolgens in staat om de dienst naar eigen behoeven en inzicht aan te passen of door te ontwikkelen.

Dit model heeft de voorkeur voor het programma dibu.

Duurzaamheid

Het is belangrijk om te weten hoe lang een ontwikkelde dienst beschikbaar blijft en hoe de (technische) ondersteuning, software-updates en voorwaarden voor privacy en beveiliging geregeld zijn. De tool moet blijven functioneren én veilig zijn voor gebruikers. Dit geldt ook voor het leveren van ondersteuning (zeker wanneer er sprake is van een licentiemodel). In de huidige duurzaamheidscriteria wordt een periode van minimaal drie jaar gehanteerd voor de hosting van een product. Die periode moet ook van toepassing zijn op (technische) ondersteuning en de waarborgen voor veilig gebruik.

Conclusie

Voor het programma dibu zijn de elementen overdraagbaarheid en schaalbaarheid voor technologieën die binnen de financieringstacten ontwikkeld worden van groot belang. Dit betekent dat zowel de technische overdracht als het gebruiksrecht van belang zijn, waarbij open-source licenties, API's, SDK's, en community-events manieren zijn om technologie toegankelijk te maken voor ontwikkelaars. Voor eindgebruikers wordt de nadruk gelegd op toegankelijkheid door betaalde of gratis toegang, of het overdragen van het product, met een voorkeur voor gratis overdracht die past binnen de kaders van het programma. Duurzaamheid is cruciaal, waarbij een minimum van drie jaar hosting vereist is.

Advies

Focus op het ontwikkelen van technologie die makkelijk overdraagbaar en schaalbaar is, met een voorkeur voor open-source oplossingen en gratis toegang of overdracht, om een brede adoptie en duurzaam gebruik te garanderen. Hiervoor wordt een Creative Commons-licentie gebruikt (idealiter CC-BY, maar kan ook een variant daarop zijn)⁴.

⁴ Een licentiekeuze maak je hier: <https://chooser-beta.creativecommons.org/?lang=nl>